

जाहिरातींचे दर.

सालील पत्त्यावर चौकशी करावी.

व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाभिवास' पुणे.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी

रु. ४

(टपाल हंगील माफ)

किरकोळ अंकास

एक आणा.

'अर्थ एव प्रधान' इति कौटिल्या अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

—दैनिकीय अर्थशास्त्र

वर्ष ८

पुणे, बुधवार, तारीख २५ मार्च, १९४२

अंक १२

न्यायमूर्ति रानडे यांचे

तीन अप्रसिद्ध लेख प्रसिद्ध झाले

PLEA FOR PROTECTIONIST POLICY

INDIAN SUGAR INDUSTRY

न्यायमूर्ति रानडे यांनी १८९९ साली 'टाइम्स ऑफ इंडियांत' स्वदेशी साखरेच्या धंद्यासंबंधी लिहिलेले महत्त्वाचे तीन लेख, प्रो. वा. गो. काळे यांच्या प्रस्तावनेसह प्रसिद्ध करण्यांत आले आहेत.

व्यवस्थापक, 'अर्थ', पुणे ४

या पत्त्यावर आठ आण्यांची तिकिटें पाठवून लेखांची प्रत मागवावी.

श्रीराम सिल्क मिल्स लि., बंगलोर

[कंपनीने १९४० अखेर ६ टक्के डिव्हिडंड वांटला आहे.]

युद्धसाहित्यपुरवठा-खात्याची पॅरेशूटकारिता लागणाऱ्या

रेशमी कापडाची ऑर्डर पुरी करण्यासाठी लागणाऱ्या भांडवलाकरिता तूर्त एकूण रु. १ लक्षाच्या रकमेपर्यंत

ठेवी घेणे आहेत

व्याजाचा दर ४॥ ते ६ टक्के. ठेव किमान रु. ५०० ची असावी. ठेवीवरील व्याज दर सहा महिन्यांनी दिले जाते.

श्रीराम सिल्क मिल्स लि.,
श्रीरामबाग,
बसवनगुडी, बंगलोर. } नारायण गोविंद नाईक,
(माजी अध्यक्ष, ग्रेटर चेंबर ऑफ कॉमर्स) मॅनेजिंग डायरेक्टर

आमच्या कारखान्यातील माल मुंबईत बॉम्बे स्वदेशी को-ऑपरेटिव्ह स्टोअर्समध्ये व पुण्यात लक्ष्मी रोडवरील रे न्युसिअमच्या व्यापार-संवर्धन-गृहांत पहा.

'अर्थ' ग्रन्थमाला.

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली
- ४ सहकार

वक्तृता आणि मनपसंत काम करून देणारे

मोहन वॉच कंपनी

रेग्युलेशन मोफत

कॉमनवेलथ बिल्डिंगसमोर लक्ष्मी रोड, पुणे १.

महायुद्धाची जाणीव ! कपड्यांच्या खर्चात काटकसर करा. एक वेळ येऊन स्वतःची खात्री करा व पैशाचा मोबदला घ्या.

बंबाचे
माडीवर

महिंद्रकर ब्रदर्स

तयार कपड्याचे व्यापारी

बुधवार
चौक,
पुणे

विविध माहिती

बँकांच्या सुट्या कमी झाल्या

इतर कचेऱ्यांपेक्षा बँकांना सुट्या कमी असतात व त्यांचे-मध्येही आता कपात होणार आहे. युद्धसाहित्याच्या निर्मितीचा वेग सुट्यांमुळे मंदावतो, म्हणून सार्वजनिक सुट्यांची संख्या कमी करण्यांत आलेली आहे. रामनवमी (२६ मार्च), ईस्टर (४ व ६ एप्रिल), होर थोस्ट नो डिसो (१२ जून) पार्शी वर्षा-रंभ (४ सप्टेंबर), दिवाळी (७ नोव्हेंबर), नाताळ (२४ डिसेंबर), वर्षाअखेर (३१ डिसेंबर) ह्या सुट्या आता मिळणार नाहीत.

चेक्सची देवघेव

मुंबई बँकर्स क्लिअरिंग हाऊसमध्ये १३ मार्च अखेर संपलेल्या आठवड्यांत २२ कोटी रुपये किंमतीच्या १,३३,७६९ चेक्सची देवघेव झाली.

बॉर रिस्क इन्शुरन्स

बॉर रिस्क (गुडस) इन्शुरन्सच्या (१९४०) ऑर्डिनन्स-प्रमाणे उतरावयाच्या मालाच्या युद्धविषयक धोक्याच्या विम्याचा हप्ता येत्या तिमाहीत दरमहा दर शेकडा दोन आणे, म्हणजे सध्याच्या तिमाहीतील हप्त्याइतकाच, ठरविण्यांत आला आहे.

किनेन्स बिल

मध्यवर्ती सरकारच्या येत्या वर्षातील सर्वांची तरतूद करणारे किनेन्स बिल असेंब्लीने ४९ विरुद्ध १६ मतांनी मंजूर केले. मुस्लिम लीगने बिलाविरुद्ध मत दिले.

चोडस बेट

चोडस बेटावर ब्रिटिश नाविक दलाने जोराचा बाँबवर्षाव केला. ह्या बेटाचे क्षेत्रफळ ५४२ चौरस मैल असून ते इटलीच्या ताब्यांत आहे. एशिया मायनरपासून पश्चिमेस ते १२ मैलांवर आहे.

जपानचा नकार

हॉगकॉंगमधील ब्रिटिश युद्ध-कैद्यांचा मध्यस्त ह्या नात्याने काम करण्यास अर्जेटिनचे सरकारास जपानने नकार दिला आहे.

आगपेठ्यांची किंमत

४० काढ्यांच्या आगपेठीस दीड पैसा व ५० काढ्यांच्या आगपेठीस दोन पैसे अशी किरकोळ विक्रीची कमाल किंमत सरकारने ठरवून टाकली आहे.

ऑल इंडिया ट्रेडिंग अँड ट्रेडिंग टोकीज लि.

वरील नांवाची सिनेमाविषयक कंपनी सोलापूर येथे श्री. शांताराम भगवंत महाजन (मॅनेजिंग डायरेक्टर) ह्यांनी नोंदली आहे.

फिरती देवळे

लंडनमधून अंतर्गत प्रदेशांत गेलेल्या ज्यू लोकांच्या सोईसाठी चाकावरून नेता येण्याजोगी ज्यू देवळे तयार करण्यांत येत आहेत.

सोने

ब्रिटिश साम्राज्यातील ५ लक्ष कामगार सोन्याच्या साणीत काम करित आहेत. अमेरिकन सोन्याच्या साणीत ५१ हजार कामगार आहेत. अमेरिकेकडे सोने पाठवून डॉलर्सची हुंडणावळ भेट ब्रिटनला मिळविता येते.

रही लोखंड-पोलाद

१९३५ ते जानेवारी, १९४१ अखेर अमेरिकेने २ कोटी टन वजनाचे रही लोखंड व पोलाद इटली व जपान ह्या देशाकडे निरगत केले.

बीजपुरवठा

मद्रास प्रांतातील बीज कंपन्यांना ह्यापुढे नवीन ग्राहकांना बीज पुरवित्या येणार नाही; अगदी विशेष कारण असेल तरच नवीन लाइन टाकण्यांत येईल, असे मद्रास सरकारने जाहीर केले आहे.

म्युनिसिपल हद्दीतील रेल्वेच्या इमारती

लोणावळे म्युनिसिपॅलिटीच्या हद्दीमधील रेल्वेच्या इमारती व जागा ह्यांवर म्युनिसिपल कराची आकारणी होऊ शकते किंवा नाही, ह्या प्रश्नाचा निकाल पुणे डिस्ट्रिक्ट जज्जांनी नुकताच केला. सरकारी मालमत्तेवर कर घेता येत नाही असे जी. आय. पी. चें म्हणणे होते. ही मालमत्ता सरकारी असली तरी तिचा उपयोग नफा मिळविण्याकडे केला जातो, असे मुंबई सरकारचें म्हणणे होते. सरकारी रेल्वेने कर दिला पाहिजे, असा जज्जांचा अभिप्राय पडला.

प्रीमिअर कन्स्ट्रक्शन कं. लि.

वरील कंपनीस १९४१ मध्ये ५ लक्ष ८४ हजार रुपये नफा झाला. ऑक्टोबरी भागीदारांस ६% कर माफ दिव्हिडंड मिळेल. मेसर्स वालचंद आणि कं. लि. हिचेकडे प्रीमिअरची मॅनेजिंग एजन्सी आहे.

हवामानाची माहिती

आपल्या हवामान खात्याचे अंदाजे प्रसिद्ध करण्याचे हिंदु-स्थान सरकारने बंद केले आहे. अमेरिकन सरकारनेही अशीच व्यवस्था केली आहे. वाऱ्याची दिशा व वेग, वादळे, हवेचा दाब इत्यादी माहिती आता तेथे प्रसिद्ध होणार नाही.

संचनायक

१९३२ साली लॉस एंजल्स येथे खेळांच्या जागतिक स्पर्धा झाल्या त्यांत जपानी पोहणारांनी ६६ गुण मिळविले. अमेरिकेला फक्त २९ गुण मिळाले. रिझो कोइक हा जपानी संघातील एक प्रमुख पोहणारा होता. आता नुकतेच असे प्रसिद्ध झाले आहे की, कौलून व हॉगकॉंग ह्यांचेमधील अरुंद साडीत पोहत जाऊन ब्रिटिश पाणसुरंग बंदुकीच्या सहायाने उदरून देणाऱ्या जपानी संघाचाहि रिझो कोइक हा नायक होता ! हे पाणसुरंग निकामी केल्यामुळे जपानी फौजा घेऊन येणाऱ्या आगबोटींचा मार्ग सुकर झाला.

बेलापूर कंपनी लि. ची प्रगति

	१९२४	१९४२
(जुनी यंत्रसामुग्री)		नवीन यंत्रसामुग्री
ऊंस गाळण्याची शक्ति	४०० टन	१,००० टन
रोज होणारी साखर	१२३ टन	१२० टन
दर एकरी होणारा ऊस	२२३ टन	४५३ टन
उसाचा प्रकार	पुढ्या, मांजाव व मॉरिशस	पी. ओ. जे. २८७८ ई. के. २८ व जी. ओ. ४१९
शेतीचे क्षेत्र	७,३६८ एकर	११,००० एकर
उसासाठी क्षेत्र	१,२८८ एकर	३,८०० एकर
कारखान्यातील कामगार	३८०	५००
शेतावरील कामगार	१,२००	३२५०

अनुक्रमणिका

	पृष्ठ		पृष्ठ
१ विविध माहिती ...	१२	पुरवठा-फिनेन्स बिलावरील	
२ निकराच्या युद्धप्रयत्नांचे अगत्य ...	१३	बर्चा-फिनेन्स बिल मंजूर झाले-कारखानदार परिषदेनेल्या आठवड्यांतील रोसे बाजार	
३ युद्धाचा सुपारीचे भावावर परिणाम ...	१४	६ मद्रास सहकारी चौकशी कमिटी ...	१५
४ प्राप्तिवरील कराची आकारणी ...	१४	७ विमा कंपनी व युद्धपरिस्थिति ...	१६
५ स्फुट विचार ...	१५	८ आरूढ धान्याच्या कपाशीची सरदेी ...	१७
इंग्लंडमध्ये युद्धसामुग्रांचे उत्पादन-जनरल मेक आर्थर-धान्याची पैदास व त्याचा			

अर्थ

बुधवार, ता. २५ मार्च, १९४२

निकराच्या युद्धप्रयत्नांचे अगत्य

लढाऊ सामुग्री आणि कांहीं फौज बाहेरील रणांगणांवर पाठवली की आपले कर्तव्य संपले ही परिस्थिति आतां प्रस्तुत युद्धाचे संबंधांत राहिलेली नाही आणि लढाई आपल्या दाराशी येऊन ठेपली आहे ह्याची जाणीव हिंदी जनतेस जितक्या तीव्रतेनें होईल तितकी ती इष्ट आहे. ब्रह्मदेशांत सध्या लढाई चालू आहे ही गोष्ट युद्ध ह्या देशाच्या किती जवळ आले आहे हे सिद्ध करण्यास पुरेशी आहे. पण ह्याहिपेक्षा महत्त्वाची एक बाब ध्यानांत ठेवण्यासारखी आहे आणि ती म्हटली म्हणजे सध्याच्या युद्धांत प्रत्यक्ष रणांगणावरील फौजेतकीच जबाबदारी आपापल्या घरी असलेल्या सामान्य जनतेवर येऊन पडते ही होय. लोकांमध्ये बेदिली व फाटाफूट उत्पन्न करणे हे शत्रूच्या डावपेचाचे एक महत्त्वाचे अंग आहे आणि त्यास धाबरवून टाकणे हा त्या कार्यक्रमाचाच भाग आहे. हिंदुस्थानच्या एखाद्या दुसऱ्या शहरावर बाँब टाकण्याची भीति दाखवून देशांत गोंधळ माजवण्याची युक्ति शत्रू लढवण्याचा संभव आहे. ह्या सर्व डावपेचांस तोंड देण्याची व्यवस्था लोकांनी संघटित रीतीनें करण्याचे अगत्य सर्वांच्या मनावर ठसणे आवश्यक आहे. संकटाचे प्रसंगी शिस्तीचे पालन व परस्परसहाय कसे करावे ह्याचे घडे जनतेनें एवढांपासून शिकले पाहिजेत. ह्या दृष्टीनें सरकारी आणि बिनसरकारी प्रयत्न योजनात्मक पद्धतीनें व सहकार्यानें होणे आवश्यक आहे.

युद्ध-प्रयत्नाच्या तीन मुख्य दिशा आहेत; त्या राजकीय, आर्थिक, नागरिक, स्थानिक अशा आहेत. आपणांवर पडणाऱ्या स्थानिक संरक्षणाच्या व परस्परसहायाच्या लोकांनी करावयाच्या प्रयत्नांचा उल्लेख वर करण्यांत आला आहे. पहिला मार्ग सरकार आणि लोकांचे पुढारी ह्यांनीं घोसाळावयाचा आहे. युद्ध-परिस्थितीत पक्षोपक्षांचे मतभेद बाजूस सारले जाऊन राष्ट्रीय राज्यकारभार एकहाताने चालावा लागतो. जनतेचे जीवित व मालमत्ता ह्यांच्या संरक्षणाचे व विविध गटांच्या व जमातींच्या लोकांनी करावयाच्या स्वार्थत्यागाचे प्रश्न येथे येत

असल्यानें एकसूत्री व एकविचारी अशी राज्यव्यवस्था युद्धकाळांत अंमलांत असली पाहिजे. इंग्लंडमध्ये सर्व पक्षांचे संयुक्त मंत्रिमंडळ राज्यकारभार पहात आहे, त्याचे रहस्य लक्षांत घेतले असतां हिंदुस्थानांत मध्यवर्ती व प्रांतिक सरकारांत अशाच प्रकारची पद्धति चालू होण्याची आवश्यकता सर्वास पटण्यासारखी आहे. साण्यापिण्याचे पदार्थ व बापरावयाचे कपडे ह्यांवर ब्रिटिश सरकाराचे निमंत्रण अधिकाधिक कडक होत आहे, परंतु ते युद्धयशस्वी होण्यास अगत्याचे असल्यानें इंग्लंडमधील जनतेनें त्यास कर्तव्यनिष्ठेनें, स्वार्थत्यागपूर्वक मान्यता दिली आहे. शांततेच्या काळांत जाचक वाटणारे निबंध युद्धपरिस्थितीत अपरिहार्य व आवश्यक होतात. बाजारभाव, उत्पादन, व्यापार, कर इत्यादि बाबतीत सरकारचा हस्तक्षेप ह्या देशांतहि राष्ट्रहिताच्या दृष्टीनें विस्तृत होण्यावांचून गर्त्यतर नाही. ह्यासाठी सरकार व जनता ह्यांची एकवाक्यता झाली असतां राज्यकारभार व युद्ध-धोरणाची अंमलबजावणी ही कार्यक्षम व सुकर होत असल्यानें लोकमतानुवर्ती मंत्रिमंडळांची स्थापना हिंदुस्थानांत करण्याचा विचार सध्या चालला असून त्या कार्यासाठी सर स्टॅफर्ड क्रिप्स ह्यांची योजना ब्रिटिश मंत्रिमंडळाने केली आहे. त्यांचे कार्य जिद्दाल्याचे व तातडीचे असल्यानें त्यांस सर्व पक्षांनी सहाय देणे अगत्याचे आहे. सर स्टॅफर्ड ह्यांच्या शिष्टाईस पक्ष येण्याकरितां ब्रिटिश मंत्रिमंडळ हिंदी आकाशाची वृत्ति होईल असे उदारपणाचे धोरण घडादीनें पुढे मांडील अशी अपेक्षा आहे. ह्या प्रकरणी सर्वच बाजूंनी तडजोडीची, स्वार्थत्यागाची व सहकार्याची वृत्ति दाखवली पाहिजे.

हा राजकीय पेंच सुटला म्हणजे वर निर्दिष्ट केलेले आर्थिक प्रश्न सोडवणे सोपे जाईल. पॅसिफिक महासागरांत अलीकडे युद्धपरिस्थिति निर्माण झाली आहे तिच्या योगाने लढाऊ सामुग्रीचे उत्पादन व पुरवठा ह्यांच्या हिंदुस्थानांतील व्यवस्थेत महत्त्वाचे बदल केले पाहिजेत. धान्याची पैदास वाढवणे व त्याची सर्व देशभर योग्य वाटणी करणे हा एकच प्रश्न घेतला तरी तो किती महत्त्वाचा आहे हे सांगण्याची आवश्यकता नाही. अमेरिकेंतून एक शिष्टमंडळ हिंदुस्थानांत येत आहे त्याचा उद्देश ह्या देशांत लढाऊ सामुग्रीच्या उत्पादनाची समाधानकारक तजवीज कशी करता येईल ह्याची योजना आखणे हाच आहे. हिंदुस्थानांतल्या कारखान्यांस आवश्यक असलेली यंत्रसामुग्री अमेरिकाच पुरवू शकेल हे उघड आहे. देशातील मालाच्या वहातुकीचा प्रश्नहि विकट होऊन बसला आहे. मध्यवर्ती सरकार प्रांतिक व संस्थानी सरकारांच्या सहकार्याने हे प्रश्न सोडवण्याचा प्रयत्न करित आहे. येत्या शेतीच्या हंगामांत कोठे कोणती पिके काढली जावी ह्या विषयीच्या योजनेची आखणी लवकरच करण्यांत येणार आहे. सरकार आणि जनता ह्यांचे सहकार्य ह्या अनेक बाबतीत अगत्याचे आहे हे सांगणे नको.

निजाम संस्थानांतून ज्वारीची आयात

निजाम संस्थानांतून मुंबई प्रांतांत ज्वारी आणण्यास संस्थानी सरकारने परवानगी दिली आहे. ज्या व्यापाऱ्यांस ज्वारी मागवावयाची असेल, त्यांनीं डायरेक्टर ऑफ सिव्हिल सप्लायज, सेक्रेटारिअट, मुंबई, येथे अर्ज करावा. हा अर्ज जिल्हा मॅजिस्ट्रेटांचे मार्फत केला पाहिजे.

युद्धाचा सुपारीच्या भावावर परिणाम

परदेशांतून येणाऱ्या सुपारीपैकी बरीचशी सुपारी स्ट्रेट्स सेटलमेंट्स व मलाया (पिनांग, जोहोर, सिंगापूर) जावा, सुमात्रा, ब्रह्मदेश, सीलोन, झांझीबार वगैरे देशांतून येत होती ती आतां येणे मुळीच शक्य दिसत नाही.

आतां पूर्वेकडे जोराचे युद्ध होणार असा रंग दिसत असल्यामुळे सिंगापूर, सुमात्रा, जावा, ब्रह्मदेश वगैरे देशांतील सुपारीच्या बागा थोड्याबहुत तरी उध्वस्त होण्याचा संभव दिसत आहे व जरी ह्या बागा बचावून सुरक्षित राहिल्या तरी खत, पाणी वगैरे योग्य ती निगा बागांना मिळणे शक्य नाही. यामुळे तेथील बागांचे नुकसान होण्याचा संभव आहे. आणखी दहावीस वर्षे तरी हिंदुस्थानाला स्वतःच्या म्हणजे मद्रास, म्हैसूर, बंगाल, आसाम व कोंकणपट्टीतील सुपारीवरच अवलंबून रहावे लागणार हें उघड आहे. म्हणजे नेहमीपेक्षा सुमारे दीड कोटी रुपये किंमतीच्या सुपारीपैकी निदान एक कोटी रुपये किंमतीची सुपारी यंदा कमी पडेल. याचा परिणाम म्हणून अर्थातच सुपारीच्या भावाला तेजी येईल असे वाटते. परंतु कोंकणांत तरी अद्यापपर्यंत सुपारी विकत वेणारे व्यापारी किंवा त्यांचे दलाल थानी सुपारीच्या भावांत विशेष बदल न करता सुपारीच्या बागांच्या मालकांपासून सुपारी विकत घेण्याचा जवळजवळ पूर्वीचाच, थोडा कमीच, भाव कायम ठेवला आहे.

कोंकणाच्या पोफळींना, बांड, अळिंब, टोके वगैरे अनेक रोग होऊन बरेच नुकसान होतें, हें सुपारीच्या बागांतदारांना ठाऊक आहेच. सुपारीची लागवड करणारे आपआपल्या मताप्रमाणे सुचतील तसतसे या रोगांवर अनेक प्रकारचे उपाय करतात परंतु त्या उपायांनी हे रोग आटोक्यांत आलेले नाहीत. उलट या रोगांची चढती कमानच आहे. रोगट झाडांची संख्या वाढतच आहे. बरीच ओरड करूनही शेतकी खात्याने या रोगांचे फारसे संशोधन केलेले दिसत नाही किंवा केलेले असल्यास त्या संशोधनाची किंवा संशोधन केल्यामुळे या रोगांवर सांपडलेल्या उपायांची माहिती प्रसिद्ध केलेली नाही; निदान ती सुपारीच्या बागांच्या मालकांच्या नजरेस आणलेली नाही.

सुपारीच्या जमिनीचा सारा एकरी पंधरा रुपये आहे. तो देणे या रोगांमुळे नुकसान होऊन माल पदरांत पडत नसल्यामुळे मालकांना अतिशय जड जात आहे. शेतकी खात्याने या रोगांचे संशोधन करून उपाय शोधून काढून प्रसिद्ध केले असते, तर सुपारीच्या बागांच्या मालकांचे रोगांमुळे होत असणारे नुकसान भरून निघाले असते व महायुद्धामुळे बाहेरून माल येण्याचा बंद झाल्याकारणाने आलेल्या संधीचा फायदा घेतां आला असता.

हरि पुरुषोत्तम परांजपे
("शेती आणि शेतकरी")

अनौरस संतति

अनौरस संततीच्या पालनपोषणाची जबाबदारी इटालिअन सरकारने स्वतःकडे घेतली आहे.

हातमाग

हिंदुस्थानांत एकूण २० लक्ष हातमाग चालू असून त्यांवर १८० कोटी वार कापड दरसाल निघते. हिंदी गिरण्यांतील कापडाचे वार्षिक उत्पादन ४३० कोटी वार कापडाचे आहे.

तापी व्हॅली रेल्वे कंपनी लि.

बरील कंपनीची रेल्वे १ एप्रिल रोजी सरकारी मालकीची होणार आहे. ह्या रेल्वे कंपनीची स्थापना १८९६ साली क्लिफ नक्सन आणि कंपनीने केली. हिंदी भांडवलाचे सहायाने हिंदुस्थानांत स्थापन झालेली ब्रॉडगेजची ही पहिलीच मोठी रेल्वे होय. बडोदे सरकारने ह्या कंपनीचे बरेच भाग घेतले. तेव्हाचे व्हाइसरॉय, लॉर्ड एल्जिन, ह्यांनी रेल्वेच्या बांधकामास प्रारंभ करणारा पहिला टिकाव मारला. प्रारंभीच्या भागीदारांस आतां त्यांच्या भांडवलाच्या दोन ते तीन पट व्याज मिळून चुकले आहे. सरकार रेल्वे विकत घेताना, तिला पडलेल्या मूळ स्वर्चाच्या १२०% किंमत देणार आहे. १७ एप्रिल रोजी कंपनीच्या भागीदारांची सभा भरविण्यांत येऊन कंपनी लिक्विडेशनमध्ये नेण्यांत येईल. कंपनीचे वसूल भांडवल १,३१,७३,००० रुपये आहे. प्रत्येक भाग ५०० रुपयांचा आहे. रेल्वेची लांबी १५६ मैल असून ती सुरतचे बंदर व सानदेश आणि मध्य हिंदुस्थान ह्यांस जोडते. ३१ मार्च १९३२ रोजी सरकार रेल्वे कंपनी विकत घेऊं शकले असते; तो अधिकार आतां वजावण्यांत येत आहे. त्याचा फायदा आतां घेतला नसता तर पुनः दहा वर्षे थांबावे लागले असते. बी. बी. अॅण्ड सी. आय. रेल्वे तापी व्हॅलीची व्यवस्था पहात असे.

प्राप्तीवरील कराची आकारणी

मागील अंकांत १५,००० रुपयांपर्यंतच्या प्राप्तीवरील करा-संबंधी आकडे दिले होते. त्या पुढील उत्पन्नाविषयी माहिती येथे देत आहो.

प्राप्ती	सर्व प्रकारच्या सबलती लक्षांत घेऊन, कराची रकम	कराचे उत्पन्नाशी प्रमाण
रु.	रु.	%
१८,०००	२,१५९	१२.०
२१,०००	२,७४५	१३.१
२४,०००	३,३३१	१३.९
२७,०००	४,१९५	१५.२
३०,०००	४,९७२	१६.६
३३,०००	५,८३९	१७.७
३६,०००	६,८००	१८.९
४०,०००	८,४६०	२१.१
५०,०००	१२,६३०	२५.३
६०,०००	१७,२८५	२८.८
७०,०००	२२,४१८	३२.०
८०,०००	२७,५५७	३४.४
९०,०००	३२,७००	३६.३
१,००,०००	३७,८४६	३७.८
१,५०,०००	६६,९३८	४४.०
२,००,०००	९६,३९०	४८.२
३,००,०००	१,६६,६८६	५५.५
४,००,०००	२,४१,६७८	६०.४
५,००,०००	३,२१,३६०	६४.३
१०,००,०००	७,६६,६६४	७६.७
२०,००,०००	१६,५७,२६४	८२.८
३०,००,०००	२५,४७,९०७	८४.९

स्फुट-विचार

इंग्लंडमध्ये युद्धसामुग्रीचे उत्पादन

अमेरिकेने चालविलेल्या युद्धसामुग्रीच्या प्रचंड उत्पादनाची माहिती वारंवार देण्यांत येत आहे. आरमारी व व्यापारी जहाजे वररोज दोन किंवा तीन ह्या प्रमाणांत तयार होतील, पन्नास हजार लढाऊ विमाने व चाळीस हजार चिलखती गाढ्या एका वर्षांत बनवण्यांत येतील आणि ह्या सर्व सामुग्रीचा पुरवठा रशिया, चीन व इंग्लंड ह्यांच्याहि उपयोगी पडेल असे प्रसिद्ध झाले आहे. ह्या बाबतीत इंग्लंडची कामगिरी काय आहे ह्याविषयी जिज्ञासा उत्पन्न होणे स्वाभाविक आहे. ती वृत्त करण्यासाठी लॉर्ड हॅलिफॅक्स ह्यांनी अमेरिकन जनतेस उद्बोधक माहिती नुकतीच दिली ती मनावर उत्साहक परिणाम करणारी अशी आहे. गेल्या ऑगस्टच्या मानाने दुप्पट चिलखती रणगाडे ब्रिटिश कारखान्यांत आता बनवले जात आहेत. फेब्रुवारी, १९४१ च्या मानाने हे उत्पादन तिपटीचे आहे. चिलखती गाढ्यांत आठ हजार निरनिराळे भाग पाडून ते स्वतंत्रपणाने बनवण्याचे काम सहा हजार कारखानदारांत वाटून देण्यांत आले आहे. जर्मनीने पादाक्रांत केलेल्या युरोपच्या भागांवर इंग्लंडमधून अधिक अधिक हल्ले केले जातील असे लॉर्ड हॅलिफॅक्स ह्यांनी ध्वनित केले. भूमध्य-समुद्राच्या पूर्वभागांत ह्यापुढे युद्धाचा जोर वाढण्याचा रंग दिसतो असेहि ते म्हणाले. शक्य तितकी युद्धसामुग्री इंग्लंडच्या बाहेर निरनिराळ्या युद्धक्षेत्रांत पुरवण्यांत येत आहे आणि त्या पुरवठ्याचे प्रमाण सारखे वाढत आहे हा त्यांनी दिलेल्या माहितीचा मथितार्थ आहे.

जनरल मॅक आर्थर, सर सेनापति

पॅसिफिक महासागरांत जनरल मॅक आर्थर ह्यांची सर सेनापति म्हणून नेमणूक झाली असून त्यांनी फिलिपाइन्स सोडून ऑस्ट्रेलियांत आपले लष्करी ठाणे स्थापले आहे ही आशियांतील युद्धाबाबतची अत्यंत महत्त्वाची अशी अलीकडील घटना होय. जनरल मॅक आर्थर ह्यांनी फिलिपाइन्समध्ये मोठ्या तडफेने व कौशल्याने जपानी आक्रमणाचा प्रतिकार करण्यांत यश संपादन केले आहे आणि त्यांच्या नेतृत्वाचा पूर्ण फायदा ऑस्ट्रेलियास मिळावा ह्या सूचनेस प्रेसिडेंट रूझव्हेल्ट ह्यांनी तत्परतेने मान्यता दिली. इंग्लंडचे लक्ष युरोप व आफ्रिका येथील रणक्षेत्रांत गुंतल्या कारणाने अमेरिका व ऑस्ट्रेलिया ह्यांचे सहकार्य पूर्व एशियांत अधिक जुटीने व कार्यक्षमतेने होणे अगत्याचे झाले. अमेरिकन सैनिक, वैमानिक व लढाऊ सामुग्री ऑस्ट्रेलियांत आली आहे आणि जपान पुढे डाव टाकीत आहे तो उचळून लावण्याची तयारी चालली आहे. शत्रूच्या विरुद्ध चढाईचे धोरण अंगिकारण्याची योजना अमेरिकन व ऑस्ट्रेलियन पुढाऱ्यांनी हाती घेतली आहे आणि ह्यासाठी लागणारी युद्धसामुग्री अमेरिकेकडून वाढत्या प्रमाणांत पुरवली जात आहे. अमेरिकन विमानांनी जपानी आरमारांचा व सहायक जहाजांचा संहार अलीकडे केला आहे, त्यावरून नवीन स्वीकारण्यांत आलेल्या चढाईच्या धोरणाची कल्पना येईल. न्यू गिनीमध्ये आपले तळ स्थापून ऑस्ट्रेलियावर हल्ले चढवण्याचा जपानचा बेत निसृत आहे आणि तो हाणून पाडणे हे आता जनरल मॅक आर्थर ह्यांचे ध्येय आहे.

धान्याची पैदास व त्याचा पुरवठा

दुष्काळाचे प्रसंगी धान्याची पैदास कमी झाल्यामुळे त्यांची महागाई होते आणि त्यांचा पुरवठा बाहेरून करावा लागतो असा अनुभव हिंदुस्थानांत निरनिराळ्या प्रांतांत व जिल्हांत अनेकवार आलेला आहे. मामुली मागणी-पुरवठ्याचे प्रमाण बिघडल्यामुळे अशी परिस्थिति निर्माण होते. सध्या युद्धामुळे बहातुकीची साधने नेहमीच्या व्यापारी व्यवहारांस अपुरी पडत असल्याने मागणी-पुरवठ्याचा मेळ बसण्याचे मार्गांत अडचणी उपस्थित झाल्या आहेत. तांदुळाचे उदाहरण घेतल्यास असे दिसून येईल की, कोंकणपट्टीच्या भागांत हे पीक बऱ्याच मोठ्या प्रमाणांत होत असले तरी त्याने मुंबई प्रांतांतली सर्व मागणी पुरवली जात नाही आणि रंगूनचा तांदुळ आयात करावा लागतो. हा माल येणे आता अशक्य झाल्याने ठेजारच्या प्रांतांमधून तांदुळाची आयात करावी लागेल. गहू, ज्वारी व बाजरी ह्या धान्यांचे बाबतीतहि मुंबई प्रांत स्वयंपूर्ण नाही, आणि उत्तर हिंदुस्थान व मद्रास ह्या भागांतून ती आयात करावी लागतात. तथापि त्या पिकांच्या द्वागवडीचा विस्तार करता येणे शक्य आहे आणि विशेषतः आखूड धान्याच्या कपाशीच्या जागी सदरहु पिके करता येतील. ह्यासंबंधांत प्रांतिक शेतीखात्याने योजना आसली असून ती अंमलांत आणण्याची व्यवस्था मुंबई सरकार करित आहे. धान्याची पैदास आणि त्याची देशाच्या निरनिराळ्या भागांत समाधानकारक वांटणी ह्या गोष्टी प्रांतिक सहकार्यानेच घडवून आणल्या पाहिजेत हे उघड आहे. ह्यासाठी दिल्ली येथे असिल भारतीय परिषद लवकरच भरावयाची आहे.

फिनॅन्स बिलावरील चर्चा

फिनॅन्स बिलावरील पांच दिवसांच्या चर्चेनंतर, सरकारी फंड-नवीस सर जरेमी रेस्मन ह्यांनी चर्चेत उपस्थित झालेल्या प्रश्नांस उत्तर दिले. बजेट तयार करण्यास कित्येक महिन्यांचा अवधि लागतो; फेब्रुवारीअखेरची परिस्थिति दोन महिन्यांपूर्वी आली असती तर कराचे आणखी ओझे जनतेस सहन करावे लागेल अशी कर-योजना मी सुचविली असती, असे ते म्हणाले. संघ-उसनवारीने अमेरिकेकडून आणलेल्या मालाबद्दल बजेटांत केलेल्या तरतुदींचेहि त्यांनी समर्थन केले. युद्धसमाप्तीनंतर कारखान्यांना उपलब्ध होणाऱ्या रीझर्व्हमेंट रिझर्व्हाचा भाग कारखान्यांची सुधारणा होण्याकडे सर्च होईल, डिव्हिडंडचा दर वाढविण्याकडे होणार नाही, अशी व्यवस्था सरकार करील असे त्यांनी सांगितले. ग्रेटब्रिटनचे हिंदुस्थानास देणे ब्रिटनमध्ये साठत आहे, त्याचा विनियोग हिंदुस्थान सरकारचे परराष्ट्रीय कर्ज नाहीसे करण्याकडे, रेल्वेज विकत घेण्याकडे, वगैरे अत्यंत इष्ट कार्याकडे केला जात आहे व तो तसाच केला जाईल, असे त्यांनी आश्वासन दिले. विशेषतः युद्धसमाप्तीनंतर यंत्रसामुग्री व रेल्वेचे सामान आणण्यास त्याचा उपयोग करता येईल, म्हणजे हिंदुस्थानाच्या युद्धोत्तर पुनर्घटनेसाठी ती एक मंगाजळीच आहे, असे त्यांनी सांगितले.

फिनॅन्स बिल मंजूर झाले

हिंदुस्थान सरकारचे फिनॅन्स बिल मध्यवर्ती असेंब्लीने मंजूर केले. त्यातील एका महत्त्वाच्या दुरुस्तीस सरकारने मान्यता दिल्याकारणा-

ने प्राप्तीवरील कराची मर्यादा एक हजार रुपये उत्पन्नाची दीड हजार रुपये झाली. कर देण्याऐवजी पैसे शिल्लक टाकण्याची संधि लोकांना देणारी योजना कायम ठेवण्यांत आली आहे. ह्या योजनेस अनुसरून लोकांनी केलेली बचत जप्त करण्याचा कोणत्याहि कोर्टास अधिकार असू नये व ठेवीदार नादार झाला तरी ह्या रकमेवर जप्ती आणता येऊ नये, अशा अर्थाची सरकारने पुरस्कार केलेली एक उपसूचनाहि असेंल्लीने मान्य केली. लोकांना सेव्हिंग डिपॉझिटच्या योजनेचा अंगिकार करण्यास शक्य तेवढे प्रोत्साहन मिळावे, हाच उद्देश प्रस्तुत उपसूचनेच्या मुळाशी असला पाहिजे. आयात जकात २०% वाढविली आहे; परंतु काही विशिष्ट प्रकारच्या यंत्रसामुग्रीस ही वाढ लागू करण्यांत येऊ नये, ही उपसूचनाहि सरकारने मान्य केली. पोस्टाचे वाढलेले दर कमी करण्याचा प्रयत्न काही सभासदांनी केला, तो यशस्वी झाला नाही.

कारखानदार परिषद

अखिल भारतीय कारखानदार परिषदेचे दुसरे अधिवेशन पुणे येथे ता. २१ व २२ मार्च रोजी सर एम. विश्वेश्वरअया ह्यांचे अध्यक्षतेखाली भरले होते. प्रथम स्वागताध्यक्ष, श्री. गंगाधर धिष्णु पुराणिक, महाराष्ट्र रिजनल कौन्सिलचे अध्यक्ष, ह्यांचे भाषण झाले. त्यांत त्यांनी औद्योगीकरणाचे कामी महाराष्ट्रांत झालेल्या प्रयत्नांचा आढावा घेतला व सद्यःपरिस्थितीचाहि परा मर्ष घेतला. सर मोक्षगुंडय ह्यांचे भाषण नेहमीप्रमाणे कळकळीचे झाले. त्यांनी प्रगतीचा कार्यक्रम कसा असावा, ह्याचे विवेचन केले. परिषदेने सरकारी औद्योगिक धोरण, उद्योगधंधांस भांडवल पुरवठा, उद्योग व व्यापार ह्या खात्यांसाठी स्वतंत्र मंत्री असण्याची आवश्यकता, आर्थिक माहिती पद्धतशीर जमा करण्याचे महत्त्व, इकनॉमिक कौन्सिलस, वॉर रिस्क इन्शुरन्स, इत्यादि विषयांवर ठराव केले. ठरावांवरील भाषणांत सरकारी प्रतिगामी धोरणावर टीका करण्यांत आली, परंतु अशी टीका निरर्थक आहे; प्रस्तुत परिषदेसारख्या प्रसंगी काही मोठी गृहीत धरूनच निश्चयात्मक प्रगतीची आसणी केली पाहिजे व तिचा बरचेवर आढावा घेतला पाहिजे, असे एका वक्त्याने सांगितले.

गेल्या आठवड्यांतील रोखे बाजार

ब्रह्मदेशांतील जपानी चढाईचा जोर कमी होत असून ऑस्ट्रेलियाकडे लढाई वळत आहे, ह्या भावनेमुळे गेल्या आठवड्यांत रोखे बाजारांत रोख्यांची विक्री मोठ्या प्रमाणावर चढत्या भावाने झाली. सर्व भागांचे बाजारभाव वाढले व सरेखा रोखीनेच बहूशी झाल्या. रिझर्व्ह बँकेचा भाग ८८३ रुपयांपर्यंत खाली गेला होता तो १०० रुपयांवर आला. रिझर्व्ह बँकेच्या ताज्या पत्रकावरून असे दिसते, की प्रचलित नोटांचे प्रमाण १० कोटींनी वाढले आहे. ब्रिटिश सरकारचे धर्तीने हिंदुस्थान सरकारने केलेल्या सरोदीचे पैसे त्याने देऊन टाकले, त्याचा हा परिणाम आहे. स्टार्लिंग रोख्यांतील गुंतवणुकींत १६ कोटींची भर पडली आहे, तर रुपयांचा साठा ७० लाखांनी कमी झाला आहे. स्टार्लिंग कर्जरोख्यांची सरकारने परतफेड केली, त्यामुळे लोकांस मिळालेल्या रकमांची भर शेडशूल्ड बँकांकडील ठेवींत पडावयास पाहिजे होती, परंतु त्यांच्या ठेवी २२ लाखांनी घटलेल्याच आढळतात.

मद्रास सहकारी चौकशी कमिटी

मद्रास सहकारी चौकशी कमिटीने आपला अहवाल मद्रास सरकारला मे १९४० मध्ये सादर केला. सर टी. विजयराघवाचार्य हे ह्या कमिटीचे अध्यक्ष होते. मद्रास सरकारने कमिटीच्या ३४० शिफारशीपैकी १०० शिफारशी मान्य केल्या आहेत.

(१) आंध्र जिल्हांकरिता एक व तामीळ जिल्हांकरिता एक अशा दोन स्वतंत्र एपेक्स बँका स्थापाव्या व (२) शेतीच्या मालाचे विक्रीसाठी एक स्वतंत्र मार्केटिंग खाते स्थापावे, ह्या दोन सूचना सरकारला अमान्य आहेत. प्रत्येक मुलकी जिल्ह्यास एक मध्यवर्ती बँक असावी, त्यांनी आपल्या स्वतःच्या पैशावरच ठेवी वक्तशीर परत देण्यासाठी अवलंबून रहावे, अगदी विशेष प्रसंगीच प्रांतिक बँकेने मध्यवर्ती बँकांस कर्ज घावे, मध्यवर्ती बँकांनी केवळ सोसायट्यांसच कर्ज घावे व व्यक्तींस देऊ नये, हुंड्यांचे वसुलीचे बाबतीत व्यापारी बँका व मध्यवर्ती सहकारी बँका ह्यांचे सहकार्य असावे, "कन्ट्रोल" क्रेडिटच्या पद्धतीचा अवलंब व्यापक प्रमाणावर करावा, सोसायट्यांमार्फत साख घान्यांची लागवड वाढविण्याची सटपट करावी, इत्यादि कमिटीच्या सूचना सरकारास मान्य आहेत.

विमा कंपन्या व युद्धपरिस्थिति

हिंदी आयुर्विमा कंपन्यांना आपल्या पैशापैकी ५५% रकम सरकारी रोख्यांत ठेवावी लागते. सध्याच्या युद्धपरिस्थितीत ह्या रोख्यांच्या किंमतीत घट होत आहे, तेव्हा ठराविक तारखेपासून युद्धसमाप्तीपर्यंत ४०% रकम रोख्यांत ठेवली तरी चालेल, अशी सवलत सरकार देणार आहे, असे समजते. मलाया व ब्रह्मदेश येथील विमेशाखांच्या पॉलिसी कंपन्यांनी चालू ठेवाव्या, युद्धसमाप्तीनंतर त्यांनी मामुली व्याजासकट हजे वसूल करावे, विमेशाखांवर घुत झाले असतील त्यांच्या वारसांस कुमचे पैसे घावे, इत्यादि बाबतीत सरकार व विमा कंपन्यांचे प्रतिनिधी ह्यांचेमध्ये ऐकमत्य झाले आहे. युद्ध चालू आहे, तोंवर विमा कंपन्यांवर बोनस न देण्याची सक्ती करावी, असे काही कंपन्यांचे म्हणणे होते, त्यास काही प्रमुख कंपन्यांचा विरोध आहे. ह्या प्रश्नाविषयी सरकारने आपले मत अद्याप बनवलेले नाही.

मनिऑर्डरीचे दर वाढले

प्रत्येक दहा रुपयांस दोन आणे, असा मनिऑर्डरीच्या कमिशनचा दर आता ठराविण्यांत आला आहे. दहा रुपयांस दोन आणे, परंतु प्रत्येक पंचवीस रुपयांस चार आणे असा आजवरचा दर होता. व्ही. पी. च्या वसुलीसहि हा नवीन दर लागू आहे. पत्रे व बंग्या ह्यांवरील विम्याचे दरहि वाढविण्यांत आले आहेत. १ एप्रिलपासून त्यांची अंमलबजावणी होईल.

गणिताचा अभ्यासक्रम

अमेरिकेतील विद्यार्थ्यांच्या गणित विषयाचा अभ्यासक्रम सुधारण्यांत येत आहे. अंकगणित, बीजगणित व भूमिति ह्यांचा अभ्यास साकल्याने होऊन त्यांचा परस्पर-संबंध विद्यार्थ्यांस कळावा, अशी योजना आहे. मीटरवरील आकडे, नकाशे, सफरीचा सर्च, नफा-तोटा, व्याज, कर, बजेट, विमा इत्यादि उपयुक्त प्रश्नांवर नवा अभ्यासक्रम आसलेला आहे. दशांश पद्धतीस महत्त्व देण्यांत येत आहे. बँकांचे व्यवहार व सड्डेवाजीपासून होणारे नुकसान हे विद्यार्थ्यांस शिकविण्यांत येत आहेत. युक्लिडच्या गणिताच्या तत्त्वांस धरूनच नवीन अभ्यासक्रम आहे, परंतु बीजगणितास प्राधान्य देण्याकडे प्रवृत्ति दिसते.

आखूड धाग्याच्या कपाशीची खरेदी

आखूड धाग्याच्या कपाशीची निर्गत युद्धपरिस्थितीमुळे आणि विशेषतः जपान युद्धांत पडल्यामुळे जवळ जवळ बंद पडली असल्याकारणाने, ह्या कपाशीच्या उठावाचा विकट प्रश्न उपस्थित झाला आहे. कपाशीचा भाव अतिशय उतरला असून शेतकऱ्यांस त्यांच्या पिकाचा उत्पादन खर्चहि मिळणे अशक्य झाले आहे. इकडे कपाशीची लागवड मागणीचे मानाने फाजील झाली आहे, तर दुसरीकडे धान्याचा पुरवठा कसा पुरा पडेल, ह्याविषयी काळजी घाटण्याजोगी परिस्थिती निर्माण झाली आहे. शेतकऱ्यांनी कपास न पेरता धान्ये पेरायी, असा प्रचार प्रांतिक सरकारे करणार आहेत. तथापि, आज तयार होऊन पडलेल्या आखूड धाग्याच्या कपाशीचे काय करावयाचे हा अत्यंत तातडीचा प्रश्न आहे. हिंदुस्थान सरकारने आखूड व मध्यम धाग्याची कपास विकत घेण्याकरिता एजंट नेमले आहेत व त्यांनी सरकी काढलेली व न काढलेली, दोन्ही प्रकारची कपास सरकारतर्फे खरेदी करावी, असे त्यांस सांगण्यांत आले आहे. एप्रिलच्या सहा, सात व आठ तारखेस दिली येथे प्रांतिक सरकारांच्या व संस्थानांच्या प्रतिनिधींबरोबर हिंदुस्थान सरकार कपाशीच्या क्षेत्राचे नियंत्रण धान्याच्या लागवडीत वाढ, किंमतीचे नियंत्रण इत्यादि प्रश्नांबाबत विचारविनिमय करणार आहे. ह्याच प्रश्नांचा विचार करण्यासाठी मुंबई प्रांताच्या शेतकी सात्याच्या प्रमुख अधिकाऱ्यांची एक परिषद मुंबई येथे नुकतीच भरली होती. ह्या परिषदेने प्रांतातील धान्ये व इतर पिके ह्यांचा आढावा घेतला व धान्याच्या लागवडीची वाढ सत्वर कशी होईल, ह्यासंबंधी योजना आखली. विशेषतः ज्या क्षेत्रांत धान्याचा तुटवडा आहे, अशा ठिकाणांचे कपाशीचे पीक कमी करून धान्याची लागवड वाढविण्याचा कसून प्रयत्न करण्याचे ठरले. खाद्यधान्ये व इतर पिके ह्यांच्या लागवडीच्या क्षेत्रांचे परिमाण ठरविण्याच्या इष्टानिष्टेबद्दल व शक्याशक्यतेबद्दलहि विचार झाला. येत्या मोसमांत मुंबई प्रांतातील कपाशीची लागवड ४० हजार एकरांनी कमी होईल, अशी अपेक्षा आहे.

पुणे विद्यार्थीगृह

या संस्थेत नवीन विद्यार्थी दाखल करावयाचे आहेत. प्रवेश मिळवू इच्छिणाऱ्यांनी ८३ र्ची पोस्टाची तिकिटें पाठवून छापील अर्जनमुना व नियम मागवून घेऊन तारीख १५ एप्रिलचे आंत अर्ज भरून पाठवावा. सामान्य नियम असे आहेत—(१) विद्यार्थी स्पृश्य हिंदू असावा. (२) जन्मतारीख १९२७ ते १९३० चे दरम्यान असावी (३) तो निरोगी-अव्यंग-सुदृढ व अविवाहित असावा. (४) मराठी ७ वी अगर इंग्रजी ३, ४, ५ या इयत्तांचे शिक्षण झालेल्यानीच अर्ज करावेत. (५) निदान ११ वे वर्षी मराठी चौथी पास होऊन बयोमानानुसार पुढचे शिक्षण झालेले असावे. (६) मराठी ७ वी झालेल्याची १ वर्षांत ३ इंग्रजी इयत्ता पूर्ण करण्याची सोय केलेली आहे. असा वर्ग संस्थेने नाशिक येथे ठेविला आहे. वरील नियम लक्षांत ठेवून पत्रव्यवहार करावा.

कस्टम्सचे उत्पन्न

हिंदुस्थान सरकारास १९४०-४१ मध्ये कस्टम्सचे ४० कोटी रुपये उत्पन्न मिळाले. हे वसूल करण्यास ८३ लक्षा रुपये खर्च आला. १९३९-४० मध्ये ४९ कोटी रुपयांची वसुली झाली होती.

दि बँक ऑफ इंडिया लि.

[स्थापना : १९०६]

अधिकृत भांडवल	₹. १,००,००,०००
वसूल झालेले भांडवल	₹. १,००,००,०००
रिझर्व फंड	₹. १,१८,००,०००

मुख्य कचेरी : ओरिएण्टल बिल्डिंग, मुंबई.

मुंबईमधील शाखा : बुलियन एक्सचेंज, कुलाबा, काळबादेवी आणि मलबार हिल्स.

इतर शाखा : अहमदाबाद (भद्र, मुख्य ऑफिस), अहमदाबाद (एलिस ब्रिज शाखा), अहमदाबाद (स्टेशन शाखा), अंधेरी (मुंबई शेजारी), वांद्रे (मुंबई शेजारी), कलकत्ता (झारख स्ट्रीट, मुख्य ऑफिस), कलकत्ता (बडा प्रसार), कलकत्ता (चौरंगी स्टेशन), जमशेदपूर, कराची, नागपूर (किंगज्वे), नागपूर (इतवारी प्रसार), पुणे, पुणे शहर, राजकोट, सुरत.

लंडन एजन्ट्स : वेस्टमिन्सटर बँक लिमिटेड.

डायरेक्टर्स : सर सुनीलाल म्ही. मेहता, के. सी. एस्. आय. (अध्यक्ष), श्री. अंबालाल सारामाई, सर जोसेफ के. नाईट, मि. ए. गेटिस, सर कावसजी जहांगिर, बॅरोनेट, के. सी. आय. ई., ओ. बी. ई. मि. दिनशा के. दाजी, श्री. रामनिवास रामनारायण.

करंट डिपॉझिट अकाउंट्स :

दररोजच्या ₹. १०० ते ₹. १,००,०००. रकमेच्या शिल्लकेवर ३% दराने व्याज दिले जाते. ₹. १,००,००० वरील व्याज सात योजनेने दिले जाते. सहामाही असेर व्याजाची किमान रक्कम ५ ₹. पेक्षा कमी झाल्यास व्याज दिले जात नाही. कायम, अन्य मुदतीच्या व सेव्हिंग बँक ठेवी योग्य व्याजाने स्वीकारल्या जातात. व्याजाचे दर पत्रद्वारे.

विल्स व सेटलमेंट्सप्रमाणे बँक एक्सचेंजर व ट्रस्टी म्हणून काम करते. सर्व तऱ्हेचे ट्रस्टीचे काम केले जाते. नियम अर्ज करून मागवावेत.

बँकेसंबंधी नेहमीचा सर्वसामान्य व्यवहार केला जातो.

एजंटः—टी. आर. लालबाणी.

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र लि.

हेड ऑफिस : पुणे शहर.

स्थानिक शाखा : डेकन जिमखाना, पुणे ४.

मुंबयी शाखा : बलाल स्ट्रीट, फोर्ट, मुंबयी.

अधिकृत भांडवल	: ₹. १०,००,०००
विक्रीस काढलेले भांडवल	: ₹. ५,००,०००
खपलेले भांडवल	: ₹. ४,२५,८५०
वसूल झालेले भांडवल	: ₹. २,१२,९२५
एकूण खेळते भांडवल	: ₹. ३३,००,०००

डायरेक्टर्स

प्रो. वा. गो. काळे, अध्यक्ष

श्री. धों. कृ. साठे	श्री. मा. रा. जोशी
श्री. न. ग. पवार	श्री. श्री. गो. मराठे
श्री. व्यं. वि. रानडे	श्री. र. चिं. सोहोनी
श्री. वा. पुं. धर्मे	मि. फ. बो. पद्मजी

बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात. शेअर व सरकारी रोखे यांची खरेदीविक्री कसोशीने करून दिली जाते.

बँकेच्या शेअरवर १९४१ असेर पुण्या होणाऱ्या वर्षी ६. सा. द. शेकडा ४ टक्के करमाफ डिबिडंड दिले गेले. बँकेची शेअरविक्री चालू आहे.

म. वि. गोखले

मॅनेजर.

महायुद्ध द्वाराही आले
परदेशी औषधें
दुर्मिळ व महाग झालीं

एव
भिण्याचें कारण नाही !!!

— कारण —

आयुर्वेद रसशाळा पुणे लि०

या देशी औषधाच्या प्रसिद्ध कारखान्यानें
तयार केलेली

- रक्तवर्धक, ● उपनाह,
- बालजीवन, ● कॅल्सीप्राल

इत्यादि पेटेंट, स्टॅण्डर्ड व लोकप्रिय औषधें सात्री पटल्यामुळे

★ डॉक्टर्सहि वापरूं लागले आहेत. ★

हरसाल बिनचूक नफा वाटणाऱ्या ह्या कंपनीचे
झेअर्स व औषधें मागवा.

आयुर्वेद रसशाळा पुणे लि०

मुख्य इकान गणपति चौक, लक्ष्मीरोड, पुणे २.

DECCAN BOOK STALL

Booksellers, Publishers & Subscription Agents
Fergusson College Road, Poona No. 4

- (1) We stock and supply Educational books, General books & Library books.
- (2) We supply Government of Bombay and Government of India publications.
- (3) We receive Subscriptions to Indian and Foreign periodicals.
- (4) We procure any book published anywhere and supply it at publisher's price.

अर्थशास्त्र

लेखक—प्रो. वा. गो. काळे व प्रो. द. गो. कर्वे

पृष्ठसंख्या सुमारे ३००, किंमत १ रुपये
या ग्रंथात अर्थशास्त्राच्या सर्वसामान्य सिद्धांतांचें विवेचन केले
आहे.

कॉमनवेल्थचा वैभवशाली विस्तार

हेड ऑफिस बिल्डिंग

चेअरमन

- खा. व. एम्. एम्. मेथा,
- C. I. E., M. B. E.

अंशुअरन्स

कंपनी लि.

अॅक्टिंग ऑफिस सुपरिन्टेंडेंट * एम्. एम्. भागवत, B. A.

‘कॉमनवेल्थ’ ची पॉलिसी घेऊन जीवन निश्चित व सुखी करा.

हे वच पुणे, वेद भाणुडा व. नं. ११५११ आर्यभूषण कापसान्यात रा. विठ्ठल हरि बर्वे, घाणी कापिले व
ए. श्रीराम रामन काळे, बी. ए., घाणी 'दुर्गाभिवास,' भाणुडा, व. नं. १२७१११, पुणे शहर, येथे प्रसिद्ध केले.